

УДК 330.3540
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2022.11>

М. М. Яшарова

orcid.org/0000-0001-7648-8514

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
доцент кафедри інтелектуальної власності та приватного права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

СПІВВІДНОШЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДО ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

З розвитком новітніх технологій в світі, а особливо актуальним дискусійним питанням залишається штучний інтелект який потенційно створює об'єкти права інтелектуальної власності, а також правове регулювання відносин суб'єктів, зокрема творців та правовласників щодо таких об'єктів.

Останнім час сфера інтелектуальної власності тісно пов'язана з стрімким розвитком ери інноваційних технологій і неминучими змінами щодо врегулювання правового механізму охорони прав на такі об'єкти, а саме визначення авторства при створенні таких творів та можливістю розпорядження правами на такі об'єкти, тобто це новий виклик як для економічної системи так і правової. Наразі питання щодо правосуб'єктності штучного інтелекту не вирішено то в такому випадку треба проаналізувати досвід зарубіжних країн та запропонувати пропозиції щодо вирішення цієї проблематики.

XXI ст. є стрімким розвитком цифрового технологічного прогресу, а саме це пов'язано з розвитком сфери робототехніки і штучного інтелекту, які щодня впроваджуються та використовуються в житті людства всього світу. Проблема регулювання штучного інтелекту або створення спеціалізованої правової бази для нього полягає в самій природі штучного інтелекту. Існує ряд визначень але жодне з них не є загальним і водночас дійсно однозначним. Це пояснюється головним чином неоднозначностями і стосується визначення поняттям, а саме система штучного інтелекту включає в себе як апаратні, так і програмні компоненти. Таким чином, це може стосуватися робота, програми, що працює на одному комп'ютері, програми, що працює на мережових комп'ютерах, або будь-якого іншого набору компонентів, на якому розміщений штучний інтелект [1].

Серед можливих підходів до правового регулювання використання штучного інтелекту відзначаємо також можливість створення спільного правового режиму, розповсюдженого на всі подібні системи, який передбачає основні вимоги до забезпечення безпеки, а також стосується інших подіб-

них важливих аспектів використання та розробки таких систем, разом з розробкою детальних вимог до застосування штучного інтелекту в конкретних сферах.

Взагалі цифрові технології скасовують традиційні межі між галузями знань і технологіями, сприяють проникненню інновацій у нові, більш складні галузі технологій. Під впливом цифрових технологій з'являються нові цифрові об'єкти створені (криптовалюти та токени, віртуальна власність, штучний інтелект та роботизовані пристрої, цифрові близнюки, великі дані тощо), які беруть участь у комерційному обороті, нові види послуг (хмарні обчислення та послуги, різні «розумні» пристрої, цифрові технологічні платформи, смарт-контракти тощо), нове віртуальне середовище, комунікація формується у вигляді соціальних мереж, цифрових технологічних платформ-агрегаторів.

В юридичному полі штучний інтелект найчастіше розглядається як продукт, що є результатом творчої діяльності і, отже, охоронятися як об'єкт інтелектуальної власності, а саме як програмне забезпечення за допомогою авторських прав.

Відповідно до певних вимог він також може бути захищений патентом на програмне забезпечення але патенти на програмне забезпечення для штучного інтелекту є сумнівними щодо рівня захисту, оскільки вони можуть бути порушені певним чином через безперервний розвиток та можливість маніпуляцій з боку користувача [2].

Останній час правова доктрина намагається знайти певний баланс у приписуванні відповідальності перед особами, які задіяні в якійсь автономній системі штучного інтелекту. Для інноваційної галузі стратегічно важливий баланс між етичними і правовими нормами та їх впливом на розвиток технологій. Однак правова складова несумісна зі швидкістю, з якою ці технології розробляються і впроваджуються в світі.

Одним з небагатьох офіційних джерел, що містять визначення штучного інтелекту, є звіт Євро-

пейської комісії про штучний інтелект, в якому говориться, що штучний інтелект відноситься до систем, які демонструють інтелектуальну поведінку шляхом аналізу навколишнього середовища та вжиття заходів з деяким ступенем автономності для досягнення певних цілей.

Системи штучного інтелекту можуть бути програмними і працювати у віртуальному світі (наприклад, голосові помічники, програмне забезпечення для аналізу зображень, пошукові системи, системи розпізнавання мови і осіб), а штучний інтелект може бути вбудований в обладнання, пристрої (наприклад, сучасні роботи, автономні машини, дрони) [3].

Особливість систем штучного інтелекту в тому, що вони здатні створювати нові об'єкти, в тому числі літературні, художні та аудіовізуальні твори, які не поступаються об'єктам, створеним людиною. Також вони виставляються на виставках і аукціонах, є предметом продажу.

Тому в світі існує гостра необхідність на законодавчому рівні відповісти на питання про правову природу і захист результатів штучного інтелекту (може / повинен продукт, створений за допомогою штучного інтелекту, бути визнаний твором і захищений авторським правом), а також авторські права, створені штучним інтелектом (або може бути автором машина). Правове регулювання розвинених країн лише частково розкриває відповіді на ці та інші питання авторського права за результатами діяльності в області штучного інтелекту.

Провідні технологічні країни світу переживають справжній бум робототехніки та використання технологій штучного інтелекту. У той же час багато питань в цій галузі, зокрема, що стосуються прав інтелектуальної власності на продуктивність «розумних» машин, залишаються невирішеними.

Питання про охорону творів, створених механізмом, вперше було розглянуто в юриспруденції США. Рішення було на користь людини, а не машини. Закон про авторське право США передбачає відповідність певним критеріям для того, щоб твір отримав захист авторських прав: твір має бути визнано «оригінальним авторським твором»; робота повинна мати певний «мінімальний рівень творчості» (трохи творчості); критерій авторства.

Для прикладу, Burrow-Giles Lithographic Co. v. Sarony (1884 р.) стала однією з перших справ, у якій досліджувалося питання охороноздатності фотографічного твору із зображенням Оскара Уайльда. Компанія Burrow-Giles Lithographic оскаржувала авторство фотографа Наполеона Сароні, стверджуючи, що фотографія є результатом механічного процесу [4]. Верховний Суд США не погодився з поданими аргументами та зазначив, що саме фотограф створив твір, обрашви

костюм, позу моделі та інші елементи постановки (mis en scene).

У 1974 році Конгрес США заснував Національну комісію за новими технологіями використання творів, що охороняються авторським правом, яка досліджувала використання творів, створених на комп'ютері. У своєму звіті за 1978 рік Комісія прирівняла комп'ютери до інших інструментів, що використовуються людьми в їх творчій роботі.

Бюро реєстрації авторських прав США займає аналогічну позицію і реєструє оригінальні твори за умови, що вони створені людиною (індивідом), а не природою, машинами або тваринами. Все це означає, що ні Закон США про авторське право, ні прецедентне право, ні практика Бюро реєстрації авторських прав США не допускають можливості визнання авторських прав на твори, створені без втручання людини.

На відміну від США, Закон Великобританії про авторське право, промислові зразки і патенти містить такі поняття, як твори, створені на комп'ютері. Однак власником таких творів є «людина, що прийняла необхідні заходи для створення твору».

Що стосується країн Євросоюзу, то правове регулювання питань інтелектуальної власності на об'єкти, створені за допомогою штучного інтелекту, тільки недавно почало складатися. Створення єдиного цифрового ринку було визначено як пріоритет в ЄС.

Резолюція Європейського парламенту 2015/2013 (INL) від 16.02.2017, яка включає Хартію робототехніки, передбачає, що робототехніка підпорядковується діючій системі правового регулювання питань інтелектуальної власності, прав інтелектуальної власності – нейтральний підхід з точки зору технології. Зокрема, правовий захист об'єктів, створених системами штучного інтелекту, повинна бути забезпечена з урахуванням нейтральної правосуб'єктності, тому що за системами штучного інтелекту, перш за все, стоїть людина [5].

У квітні 2019 року Європейська комісія опублікувала Директиву про етичний підхід до розробки штучного інтелекту (проекту) для вивчення галузі. Основні положення документа полягають в тому, що штучний інтелект повинен створюватися для підтримки людської суб'єктивності, а системи штучного інтелекту та результати їх діяльності повинні бути «орієнтовані на людину, повністю націлені на служіння людству і загальному благу, щоб допомогти поліпшити умови людського існування і його свобода» [6].

Ймовірно, така позиція навряд чи призведе до того, що в ЄС системи штучного інтелекту будуть захищені авторським правом на результати своєї діяльності окремо від людини (по крайній мірі

в найближчому майбутньому). У цьому контексті важливо зазначити дві події, які відбулися в 2019 році.

У травні 2019 року Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), яка об'єднує 36 економічно розвинених країн разом з 6 країнами (Аргентина, Бразилія, Коста-Ріка, Колумбія, Перу і Румунія), а пізніше в червні 2019 року, міністри економіки G20 вперше домовилися про принципи роботи зі штучним інтелектом.

Він був заснований на двох принципах. Перший полягає в тому, що для підвищення довіри до технологій штучного інтелекту і реалізації їх повного потенціалу необхідно, щоб людина була в центрі використання штучного інтелекту. Організації та окремі особи, які працюють з такими системами, несуть відповідальність за дотримання цих принципів. Другий принцип – системи штучного інтелекту повинні бути стабільними, безпечними і надійними протягом усього періоду їх використання і не повинні нести неприйнятних ризиків.

З юридичної точки зору рекомендації Організації не є обов'язковими. Однак вони покликані сформулювати єдиний підхід до інтерпретації критеріїв захисту продуктивності штучного інтелекту в різних юрисдикціях.

Згідно зі звітом Artificial Intelligence Industry in Eastern Europe 2018, складеним Deep Knowledge Analytics, Україна входить в трійку лідерів Східної Європи за кількістю компаній в області штучного інтелекту (57 компаній). Ці статистичні дані свідчать про те, що питання правового регулювання захисту результатів AI актуальний для України [7].

Чинне українське законодавство містить відкритий список об'єктів, які можуть бути захищені авторським правом і потенційно можуть бути створені з використанням систем штучного інтелекту (наприклад, літературні твори або музичні твори).

При цьому в законодавстві чітко прописано, хто є автором твору – фізична особа, зазвичай зазначена як автор на оригіналі або копії твору (презумпція авторства). Суб'єктами авторського права також є інші фізичні та юридичні особи, які отримали права на твори відповідно до договору або закону. Крім того, законодавством визначені особисті нематеріальні і майнові права автора, що впливають з факту створення твору.

З огляду на поточну презумпцію авторства, а також об'єктивну неможливість штучного інтелекту самостійно здійснювати авторське право (наприклад, надавати дозвіл або заборону іншим особам на використання твору), виникає питання, як фізична або юридична особа буде володіти авторськими правами. до штучного інтелекту.

З одного боку, авторські права можуть належати автору (розробнику) штучного інтелекту. Однак проблема може полягати в тому, що його творча ідея створення штучного інтелекту не могла бути спрямована на створення нових об'єктів (творів мистецтва). З іншого боку, авторські права можуть належати замовникові або іншій особі, яка використовує штучний інтелект як програмне забезпечення для створення нових об'єктів. Виникає питання, чи причетна така людина до створення твору мистецтва.

Оскільки такі суперечливі питання не регулюються законом і не розглядаються в судовій практиці у спорах про авторство, ми вважаємо за необхідне в разі створення систем штучного інтелекту вказати в контракті особу, яка буде вважатися автором творів, створених штучним інтелектом.

Розвиток технологій у світі набирає обертів. У майбутньому машини продовжать все частіше замінювати людину. Проте через схожість на твори людини результати діяльності AI-систем поки що не можуть отримувати авторсько-правову охорону відособлено від творця (людини).

Незважаючи на відсутність чіткого правового регулювання питань авторського права штучного інтелекту, загальною концептуальною основою у світі є визнання автором об'єктів, створених за допомогою систем AI, людини-творця, яка прямо або опосередковано долучилася до їх створення. Результати діяльності систем штучного інтелекту отримують правову охорону у випадках, якщо внесок людини у процес створення машиною кінцевого продукту був доведений.

Література

1. Mark Summerfield The Impact of Machine Learning on Patent Law, Part 2: «MachineAssisted Inventing». URL: https://blog.patentology.com.au/2018/01/the-impact-of-machine-learning-on_21.html.
2. Horodyskyi I. M. Tendentsii rozvytku pravovoho rehuliuвання shtuchnoho intelektu v Yevropeiskomu Soiuzi. URL: <http://aphd.ua/publication-388/>.
3. McKinsey Quarterly The economics of artificial intelligence April 2018 | Commentary. URL: <https://www.mckinsey.com/business-functions/mckinsey-analytics/our-insights/the-economics-of-artificial-intelligence>.
4. Ryan Abbott I Think, Therefore I Invent: Creative Computers and the Future of Patent Law. URL: <https://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3522&context=bclr>
5. Городиський І. М. Тенденції розвитку правового регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі. URL: <http://aphd.ua/publication-388/>.
6. AI-enabled future crime. URL: <https://crimesciencejournal.biomedcentral.com/articles/10.1186/s40163-20-00123-8> (дата звернення: 30.01.2021).
7. Hristov K. Artificial Intelligence and the Copyright Dilemma. IDEA: The Journal of the Franklin Pierce Center for Intellectual Property. University of New Hampshire. New Hampshire, 2017. № 57. P. 441.

Анотація

Яшарова М. М. Співвідношення штучного інтелекту до об'єктів права інтелектуальної власності. – Стаття.

Технологій прогрес в світі став поштовхом для переходу технологій із категорії засобів до категорії інструментів, без яких створення нових об'єктів, подекуди неможливо, а й тому актуальним питанням залишається штучний інтелект який потенційно створює об'єкти права інтелектуальної власності. Ця категорія прав яка пов'язана інтелектуальною власністю не була готова до таких викликів з розвитком ери інноваційних технологій, а саме сучасна система нормативного-правового та державного регулювання відносин в цій сфері потребує коригування згідно вимогам часу.

Об'єкти які створюються штучним інтелектом та його залучення до різних сфер суспільних відносин призвело до того, що обговорення проблем штучного інтелекту вже давно вийшло за межі його обговорення не тільки технічних кругах, в засобах інформації, а визначення правового статусу в сфері робототехніки, в основі якої штучний інтелект, є одним з найважливіших викликів для світової спільноти загалом та кожної держави зокрема. Дане питання є одним із головним, але перш ніж перейти до його розгляду необхідно з'ясувати сутність штучного інтелекту, дослідити, як визначають поняття «штучний інтелект» дослідники різних наукових галузей, а також визначити, які ознаки штучного інтелекту є важливими для правового регулювання в цій сфері

Штучний інтелект застосовується для створення об'єктів права інтелектуальної власності, що, в свою чергу, призводить до виникнення питань пов'язаних з можливістю віднесення таких робіт до об'єктів права інтелектуальної власності та визначення авторства на них тому, що це в свою чергу, очевидно, не стимулювати стимулюватиме розробників та користувачів штучного інтелекту робити свій внесок у розвиток штучного інтелекту, оскільки вони не зможуть потім користуватися результатами його діяльності та отримати з них вигоду, що також призведе до гальмування розвитку науки та мистецтва.

Аналіз проблематики даного дослідження дає змогу розкрити специфіку штучного інтелекту, а також ретельно дослідити його структуру і тому питання права власності штучного інтелекту на об'єкти інтелектуальної власності в умовах розвитку інформаційного суспільства є недостатньо розробленим і розглядається переважно в окремих наукових статтях. У дослідженні штучний інтелект розглянуто, як новий і вже існуючий суб'єкт правовідносин, а також досвід інших країн щодо врегулювання питань пов'язаних з цією сферою та визначення коло прав та обов'язків штучного інтелекту, вказавши його правовий статус, а саме хто буде законним носієм всіх прав та обов'язків, які виникнуть у результаті створення певного творчого об'єкта.

Ключові слова: штучний інтелект, технології, авторське право, патентна активність, винаходи, інтелектуальна власність.

Summary

Yasharova M. M. The relationship of artificial intelligence to the objects of intellectual property rights. – Article.

Technological progress in the world became an impetus for the transition of technologies from the category of means to the category of tools, without which the creation of new objects is sometimes impossible, and therefore artificial intelligence, which potentially creates objects of intellectual property rights, remains a relevant issue. This category of rights related to intellectual property was not ready for such challenges with the development of the era of innovative technologies, namely, the modern system of regulatory and state regulation of relations in this area needs to be adjusted according to the requirements of the time.

Objects created by artificial intelligence and its involvement in various spheres of social relations have led to the fact that the discussion of the problems of artificial intelligence has long gone beyond its discussion not only in technical circles, in the media, but also the determination of the legal status in the field of robotics, in the basis which artificial intelligence is one of the most important challenges for the world community in general and each state in particular. This question is one of the main ones, but before proceeding to its consideration, it is necessary to clarify the essence of artificial intelligence, to investigate how the concept of "artificial intelligence" is defined by researchers of various scientific fields, and also to determine which features of artificial intelligence are important for legal regulation in this area.

Artificial intelligence is used to create objects of intellectual property law, which, in turn, leads to the emergence of issues related to the possibility of attributing such works to objects of intellectual property law and determining their authorship because this, in turn, obviously, not incentivizing will incentivize developers and users of artificial intelligence to contribute to the development of artificial intelligence, since they will not be able to then use and benefit from the results of its activities, which will also inhibit the development of science and art.

The analysis of the problems of this research makes it possible to reveal the specifics of artificial intelligence, as well as to thoroughly investigate its structure, and therefore the issue of ownership rights of artificial intelligence to objects of intellectual property in the conditions of the development of the information society is insufficiently developed and is considered mainly in separate scientific articles. The study examines artificial intelligence as a new and existing subject of legal relations, as well as the experience of other countries regarding the settlement of issues related to this field and defining the range of rights and obligations of artificial intelligence, indicating its legal status, namely who will be the legal bearer of all rights and obligations that will arise as a result of the creation of a certain creative object.

Key words: artificial intelligence, technology, copyright, intellectual property right, inventions, intellectual property.